

Asia: VN/23943/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi jätelain muuttamisesta

Lausunto

5 c § Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustaminen

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 c § toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustamisesta. Jätedirektiivin vaatimukset sivutuotteita ja EEJ-tuotteita koskien ovat kaikilla EU-mailla samat (artikla 6) ja nämä vaatimukset ovat jätelain 5a ja 5b §:ssä. Menettelyt sivu- ja EEJ-tuotteiden hyväksynnässä eroavat kuitenkin jäsenmaasta toiseen.

Kierrätysteollisuus katsoo, että uuden pykälän tavoitteena on sujuvoittaa menettelyitä, mutta on olemassa riski siitä, että muutos asettaa kotimaiset kierrätysalan toimijat epäreiluun kilpailuasetelmaan. Kiertotalouden edistymisen Suomessa edellyttää ensisijaisesti Suomessa kerran käytettyjen materiaalivirtojen uudelleenkäyttöä ja kierrätystä ensimmäisen käyttökerran jälkeen.

Kierrätysteollisuus katsoo, että 1 momentissa ehdotettu menettelytapa voi asettaa ulkomaiset toimijat edullisempaan kilpailuasetelmaan kotimaisiin kierrätysalan toimijoihin nähden, jos lähtömaassa menettely on suomalaisen menettelyyn verrattuna kevyempi. Alemmalla vaatimustasolla saatu EEJ-status voisi suosia ulkomaisia toimijoita Suomen kierrätysraaka-ainemarkkinoilla. Pahimmillaan menettely haittaisi kotimaisia kiertotalousinvestointeja. Kierrätysteollisuus huomauttaa myös, että Suomesta saatu EEJ-status ei välttämättä takaa vastaavaa kohtelua vietäessä tuotetta EU/ETA-maahan, mikä sekin asettaisi suomalaiset kierrätysalan toimijat eriarvoiseen asemaan.

Kierrätysteollisuus edellyttää lakimuutosta säädettäessä, että viranomaisilla tulee olla toimivaltuus katsoa aineen tai esineen olevan jätettä ainakin tilanteissa, joissa on ilmeistä, että se katsottaisiin suomalaisessa viranomaiskäytännössä jätteeksi. Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen puuttumisen perusteena voisi kuitenkin olla vain aineen tai esineen käytön aiheuttama haitta tai vaara terveydelle tai ympäristölle eikä jätelain 5a ja 5b §:n edellytysten täyttymistä voitaisi tarkastella. Puuttumisen mahdollisuuksia tulisi Kierrätysteollisuuden näkemyksen mukaan parantaa. Suuntaviivoja tulisi soveltuvien osin hakea UTU-työryhmässä ehdotetusta f §:stä, joka koskee

kotimaisen sivutuote- tai EEJ-päätöksen peruuttamista (HE_jätelaki_UTU_FI_luonnos_työryhmälle_01032024, f § Päätöksen peruuttaminen). UTU-työryhmässä ehdotetussa pykälässä määrätty viranomainen voisi omasta tai yleistä etua valvovan viranomaisen aloitteesta peruuttaa päätöksen, jos aineen tai esineen haltija on antanut virheellisiä tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet päätöksen tekemiseen tai aineen tai esineen haltija on kirjallisesta huomautuksesta huolimatta laiminlyönyt päätökseen sisältyvän määräyksen tai aineen tai esineen käyttöä koskevien säännösten noudattamisen tai 5 a §:ssä tai 5 b §:ssä tarkoitetut edellytykset eivät täyty päätöstä muuttamalla.

Toisesta EU/ETA-maasta tuodun EEJ- ja sivutuotteen osalta saattaa olla lisäksi tarve harkita sitä, miten ehdotetun 2 momentin mukainen puuttuminen saataisiin vireille viranomaisessa muun toimijan, esimerkiksi kotimaisen kilpailijan, aloitteesta silloin, kun herää epäily tuotteen statuksesta.

Lisäksi Kierrätysteollisuus yhtyy oikeusministeriön antamaan lausuntoon 5 c §:n osalta: ”Pykälän ensimmäisen momentin mukaan toisesta ETA-valtiosta tuotava aine ei ole Suomessa jätettä, jos jätteeksi luokittelun päättymisestä on tuossa valtiossa tehty ”viranomaisen päätös tai jätteeksi luokittelun päättymisen on seurausta muusta menettelytavasta”. Vastaava muotoilu on omaksuttu momentin toiseen virkkeeseen (”viranomaispäätöstä tai muuta menettelytapaa”). Ehdotettu säännös on huomattavan epätasällinen ja sitä tuleekin jatkovalmistelussa selkeyttää. Menettelytapa käsitteenä viittaa pikemminkin asian käsittelyyn kuin sen lopputulokseen, jota tässä yhteydessä vaikutetaan haettavan rinnastettaessa menettelytapa hallintopäätökseen. Esitysluonnoksen perusteluista ei myöskään ilmene, että EU-lainsäädäntö edellyttäisi po. epämääräiseksi katsottavan käsitteen käyttöä.

Pykälän toisen momentin mukaan toimivaltainen viranomainen voi poiketen siitä, mitä ensimmäisessä momentissa on säädetty, katsoa, että aine tai esine on jätettä tiettyjen edellytysten täytyessä. Säännöksen mukaan viranomaisen on tällöin tehtäväasiasta hallintopäätös. Oikeusministeriö on lausunnossaan painottanut, että laissa ei tule säätää siitä, milloin viranomaisen on tehtävä hallintopäätös, vaan tämä määrittyy perustuslain, hallintolain ja yleisten hallintoasiaa koskevien periaatteiden mukaisesti. Momentin viimeinen virke tulee siten jatkovalmistelussa poistaa.”

32 § Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kierrätysteollisuus katsoo, että esitetty lakimuutos toisi kaivattua selkeyttä jätehuollon tällä hetkellä epäselvään vastuunjakoon. Esitys edistäisi jätehuollon markkinoiden avaamista. Esityksen mukaan jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan järjestämistä vastuulta rajattaisiin pois sosiaali- ja terveysalan yritysten ja hyvinvointialueiden palveluyksiköissä syntyvän jätteen jätehuolto riippumatta siitä, mikä on asumisen ja siihen liitettyjen erilaisten sote-palvelujen keskinäinen painoarvo yksikön palvelukokonaisuudessa.

Lainkohdasta on vallinnut erilaisia tulkintoja muun muassa kunnallisten toimijoiden ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalan yritysten välillä. Vastuunjakoa on tarkasteltu viime vuosina myös hallinto-

oikeuksissa. Lakimuutos luo vastuukysymyksiin selkeät pelisäännöt. Lakiluonnoksessa käytetty termi ”kotitalous” selkiyttäisi rajaamista merkittävästi. Kierrätysteollisuus katsoo, että lakiesityksen yhteydessä olisi tarpeen tehdä 32 §:n 1 momentin uutta muotoilua vastaava muutos myös jätelain 6 §:n kohtaan, jossa määritellään yhdyskuntajäte. Termiä ”kotitalous” tulisi käyttää yhdenmukaisuuden varmistamiseksi myös yhdyskuntajätteen määrittelyssä.

Kierrätysteollisuus pitää tärkeänä, että lakiesitys rajaisi kunnan vastuun riittävän tarkasti kotitalouksiin hallitusohjelman mukaisesti. Kunnan vastuulla olisivat lakiesityksen myötä vain sellaiset asumisen toiminnot, joissa asukas itse on omistaja tai vuokralaisena kunnan tai yksityisen omistamassa kiinteistössä. Jätteen haltijan vastuulle kuuluisivat lakiesityksen mukaan kaikki erilaiset (asumis)palvelut, joiden järjestäjänä toimii hyvinvointialue tai yritys. Kierrätysteollisuus katsoo, että perusteluissa olisi hyvä käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädännössä käytettyjä käsitteitä.

Lakimuutoksen myötä hyvinvointialue ja sote-alan yritys voisi järjestää jätehuoltopalvelut mielekkäänä kokonaisuutena, eikä yhden toimijan ja yksikön jätehuoltovastuut jakautuisi. Lakiesitys muuttaisi haastavaa nykytilannetta, jossa osassa kunnista sote-alan toimijoita on veloitettu hankkimaan samaan kiinteistöön jätehuoltopalveluja sekä kunnalta (asumiseksi tulkittun toiminnan osalta) että yksityisiltä jätehuollon palvelutarjoajilta (yleisten tilojen, laitospalveluiden jne. osalta). Muille kuin yhdyskuntajätteille, mm. sairaalajätteille, on tullut hankkia palvelu markkinoilta tai kilpailuttamalla. Kun jätehuolto hoidettaisiin kokonaisuutena, hyvinvointialue tai yritys voisi jatkossa seurata entistä tarkemmin omaa jätteensä kierrätysastetta sekä hiilijalanjälkeään jätehuoltopalveluntuottajansa kanssa.

Hyvinvointialueiden jätehuolto

Jätelain muutoksella 2018/445 sosiaali- ja terveystoiminnassa ja koulutustoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte sekä julkisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä muu yhdyskuntajäte kuin kunnan hallinto- ja palvelutoimintojen yhdyskuntajäte poistui kunnan vastuulta vuoden 2019 alusta. Hallituksen esitykseen (HE 195/2017) kirjattiin, että ”Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (Sote-uudistus) toteutuessa kunnan sosiaali- ja terveystoiminnassa syntyvien jätteen jätehuolto siirtyisi maakunnille, joiden tulisi jätteen haltijoina järjestää jätehuolto jätelain 28 §:n nojalla.” Jätelain muutoksella 2022/1148 lakiin lisättiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä pelastustoimea koskevaan uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös (32 a §). Siirtymäsäännöksen mukaan kunnan on järjestettävä hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) tarkoitetun hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto 31 päivään joulukuuta 2025. Tästä poiketen hyvinvointialue ja hyvinvointiyhtymä saavat järjestää mainitun yhdyskuntajätteen jätehuollon 28 §:n mukaisesti ilmoittamalla siitä kirjallisesti kunnalle vähintään kuusi kuukautta ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista.

Kierrätysteollisuus pitää myönteisenä, että hyvinvointialueen ei olisi jatkossa tarvetta selvittää, mitkä toiminnot kuuluvat sen omalle ja mitkä kunnan jätehuoltovastuulle. Asia tulee kirjata riittävän selkeästi esityksen perusteluihin. Kierrätysteollisuus toteaa myös, että esitetty jätelain 32 §:n muutos edesauttaa hyvinvointialueita aloittamaan jätehuoltopalvelujensa suunnitelmallisen hankinnan.

Yhteisöllinen asuminen, laitosasuminen, tuettu asuminen ja vapaa-ajan asuminen

Kierrätysteollisuus katsoo, että lakimuutos selkiyttää myös kiitettävästi yhteisöllisen asumisen jätehuoltoa. Yhteisöllisen asumisen jätteet olisivat jätteen haltijan vastuulla, jos asumispalvelun järjestäjä olisi hyvinvointialue tai sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoava yritys. Näin ollen ei olisi tarvetta jatkossa tulkita sitä, mikä on asumisen yhteydessä tarjotun hoito- tai hoivapalvelun määrän vaikutus. Linjaus on perusteltu ja sillä on selkeästi pyritty välttämään tulkintaerimielisyydet jatkossa. Myös yhteisöllisen asumisen osalta hyvinvointialue tai sosiaali- ja terveyspalveluita tarjoava yritys voi kehittää jätehuollon kokonaisuutta vastaamaan paremmin tarpeitaan.

Kierrätysteollisuus pitää hyvänä myös sitä, että vankilat, armeijan kasarmit ja muu vastaava laitosasuminen rajattaisiin erillisellä maininnalla kuntavastuun ulkopuolelle. Esimerkiksi Puolustusvoimat on jo tälläkin hetkellä kilpailuttanut varuskuntiensa ja kasarmiensa jätehuoltopalveluja.

Kierrätysteollisuus katsoo, että asuntoloiden ja ylioppilaskyliä osalta kunnan vastuulle kuuluu vain opiskelijoiden kotitalouksissa syntyvä jäte. Asuntoloiden ja ylioppilaskyliä elinkeinotoiminnan jätehuolto tulee olla jätteen haltijan vastuulla.

Lakiesitys jättää edelleen hieman tulkinnanvaraiseksi tilanteet, joissa on kyse niin kutsutusta tuetusta asumisesta. Jos tuettua asumista toteutetaan muun sote-/asumispalvelun yhteydessä (samassa tai eri rakennuksessa), tulisi jätehuoltovastuuta tarkastella kiinteistön pääkäyttötarkoituksen mukaan. Syntyvät jätteet olisi johdonmukaisuuden takia perusteltua lukea jätteen haltijan vastuulle, jotta sote-alan toimijan jätehuolto säilyy yhtenä kokonaisuutena. Jos tuettu asuminen toteutetaan tavanomaisissa asuintaloissa (tyypillisesti kerrostalon asunto), jäte kuuluisi kunnan vastuulle osana muun kiinteistön jätehuoltoa. Asiasta olisi syytä kirjoittaa tarkemmin lakiesityksen perusteluihin.

Kierrätysteollisuus katsoo, että vapaa-ajan asumisen määritelmää tulisi tarkastella käsillä olevassa lakimuutoksessa. Vapaa-ajan asunto on määritelty tarkemmin jäteasetuksessa, mutta tulkintaerimielisyyksiä on silti olemassa sellaisen toiminnan osalta, joka on katsottavissa elinkeinonharjoittamiseksi. Kierrätysteollisuus katsoo, että kunnan jätehuoltovastuu on perusteltua rajata vain sellaisiin vapaa-ajan asuntoihin, jotka eivät liity elinkeinotoiminnan harjoittamiseen. Tätä puoltaisi myös jätemaksuihin liittyvä sääntely, koska perusmaksua on hankala määrittää vapaa-ajan asunnoille, joita vuokrataan elinkeinonharjoittamiseksi.

Liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte

Kierrätysteollisuus esittää lisäksi täsmentävää muutosta jätelain 32 §:n 1 momentin kohtaan 3, joka on tällä hetkellä muodossa: "liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, joka kerätään kiinteistöllä

yhdessä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa. Osassa kuntia liikehuoneistossa syntyviä yhdyskuntajätteitä on vaadittu kunnan vastuulle siitä huolimatta, että liikehuoneiston pinta-ala on merkittävä (asuinhuoneistojen pinta-alaan nähden) ja/tai sen jätemäärä on merkittävä (asuinhuoneistojen pinta-alaan nähden). Osittain kyse on kunnissa tehdyistä tulkintavirheistä, sillä lainkohdan perusteluissa lukee jo tällä hetkellä, että "Tavallisimmin olisi kysymys kiinteistöistä, joiden liikehuoneistossa syntyvä jätemäärä on verrattain vähäinen kiinteistössä syntyvään yhdyskuntajätteen kokonaismäärään nähden. Säännös ei estäisi liikehuoneistoissa syntyvän jätteen jätehuollon järjestämistä erillään kiinteistön muusta jätehuollosta, jos tällaisesta järjestelystä sovitaan kiinteistön haltijan kanssa."

Kierrätysteollisuus pitää kuitenkin perusteltuna, että lainkohtaa täsmennettäisiin seuraavasti: "3) liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, jonka määrä on vähäinen kiinteistössä syntyvän yhdyskuntajätteen kokonaismäärään nähden ja joka kerätään kiinteistöllä yhdessä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa;". Vaihtoehtoisesti ympäristöministeriön tulisi ohjeistaa kuntien jätehuoltoviranomaisia lainkohdan tulkinnassa.

Rakennus- ja purkujäte

Kierrätysteollisuus kiinnittää huomiota siihen, että jo tällä hetkellä kunnan vastuu koskee lain 32 §:n mukaan vain kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvää jätettä, ei siis muunlaisessa asumisessa syntyvää rakennus- ja purkujätettä. Tätä kohtaa tulisi vahvistaa nykyisessä lakiesityksessä. Rakennus- ja purkujäte ei kuulu kunnan vastuulle, jos se syntyy muissa kiinteistöissä kuin kotitalouksissa ja kotitalouksien kohdallakin kyse on vain pienistä jätemääristä ja kotitalouden omasta toiminnasta, ei ammattimaisesta remontoinnista ja rakentamisesta. Rakennus- ja purkujätteen jätehuoltovastuun osalta on esiintynyt vaihtelevia tulkintoja ja isojen saneeraus- tai rakennuskohteiden jätteitä on vaadittu kunnan jätehuoltoon.

Jatkossa periaatteena vastuiden jakamattomuus

Kierrätysteollisuus korostaa, että lakiesitykseen tulisi riittävän selkeästi kirjata tahtotila siitä, ettei sote- ja asumispalveluiden osalta jätehuollon vastuita olisi tarkoitus jatkossa jakaa eri tahoille, vaikka vastuutilanteet olisivatkin hieman tulkinnanvaraisia. Lakiesityksen perusteluissa olisi syytä tuoda esiin se, että jatkossa sote-yritysten ja hyvinvointialueen jätteiden jätehuoltovastuu olisi aina ensisijaisesti jätettä tuottavan toiminnon harjoittajalla. Tulkinnanvaraisissa tilanteissa – joita lakiin kiistatta jää – tulisi noudattaa periaatetta pilkkomattomista jätehuoltovastuista.

Kierrätysteollisuus pitää erityisen tärkeänä, että lakiesityksessä varmistetaan riittävän hyvin se, ettei mainittujen toimintojen jätehuoltovastuiden osalta jää enää epäselvyyttä. Tiedossa on, että kuntia on ohjattu tulkitsemaan kunnan vastuulle kuuluvaksi sellaiset kiinteistöt, joissa kunta on kiinteistön omistaja, mutta ei jätettä synnyttävän toiminnon harjoittaja. Tämän tulkinnan mukaan kunta omistajana harjoittaisi kunnan hallinto- ja palvelutoimintaa ko. kiinteistössä, ja jätehuoltovastuu olisi kunnan. Asia on merkityksellinen, koska merkittävä osa hyvinvointialueiden toiminnoista on vuokralaisena kuntien omistamissa kiinteistöissä. Asia ulottuu myös sote-alaa laajemmalle, koska kunnat omistavat erilaisia kiinteistöjä ja liiketiloja, joissa kuitenkin harjoitetaan yksityistä yritystoimintaa tai kunnan vastuulle kuulumatonta julkista toimintaa.

Hyvinvointialueiden jätehuollon siirtymisestä jätteen haltijan vastuulle säädettiin lakimuutoksella 2018/445. Hallituksen esitykseen (HE 195/2017) kirjattiin, että "Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (Sote-uudistus) toteutuessa kunnan sosiaali- ja terveystalouksissa syntyvien jätteiden jätehuolto siirtyisi maakunnille, joiden tulisi jätteen haltijoina järjestää jätehuolto jätelain 28 §:n nojalla." Lainsäätäjän tarkoitus on ollut asiassa yksiselitteinen. Myös Orpon hallituksen ohjelma on selkä: kuntien vastuu rajataan kotitalouksiin. Kierrätysteollisuus esittää, että lakiesityksessä linjataan yksiselitteisesti se, että (ensisijainen) jätehuoltovastuu on jätettä synnyttävän toiminnan harjoittajalla eikä käsite ole sidoksissa kiinteistöjen omistus- ja hallintasuhteisiin eikä vuokrasopimuksessa voida määrätä jätehuoltovastuusta toisin kuin laissa. Jos tulkinta jätetään "kentällä" tehtäväksi, vesitetään nyt ehdotettu lakimuutos ja synnytetään uusi kiistanaihe.

Kunnan hallinto- ja palvelutoiminta

Kierrätysteollisuus toteaa lisäksi, että lakiesitys ei yksinään vastaa hallitusohjelman kirjaukseen kunnan vastuun rajaamisesta kotitalouksien jätteeseen. Lakiesitys ei sisällä muutosta koskien kunnan hallinto- ja palvelutoimintojen jätehuoltovastuuta. Muutos olisi merkittävä askel jätehuollon markkinoiden avaamisessa ja tarpeellinen siksi, että se kannustaisi kunnan hallinto- ja palvelutoimintoja harkitsemaan jätehuoltopalveluiden kilpailuttamista. Kunnat voisivat kilpailuttamalla säästää jätehuollon kustannuksissa ja/tai kehittää uusia tarpeisiinsa sopivia palvelumalleja jätehuollon palvelutarjoajien kanssa. Muutoksesta huolimatta kunnilla säilyisi mahdollisuus tehdä sidosyksikköhankintoja hankintalainsäädännön puitteissa. Kierrätysteollisuus esittää, että muutoksen kanssa edetään viimeistään jätelakimuutosten II-vaiheessa.

Vaikutusten arviointi

Kierrätysteollisuus yhtyy lakiluonnoksessa esitettyyn arvioon, että nyt esitetyllä muutoksella ei olisi kovinkaan isoa merkitystä kunnan jätehuollon jätemääriin. Lakimuutos koskettaisi korkeintaan 1,5 prosenttia (52 000 tonnia) yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä. Lakiluonnoksessa on myös huomioitu, että käytännössä luku on tätä pienempi, koska kuten on todettu, osa ehdotettavan säännösmuutoksen kohteena olevista asumispalveluista on jo nykyäänkin jätteen haltijan vastuulla. Kierrätysteollisuus yhtyy lakiluonnoksessa esitettyyn arvioon, että lakimuutoksen tärkein yritysvaikutus on vastuunjaon ja yritysten toimintaympäristön selkiyttäminen. Lisäksi yrityksille ja hyvinvointialueille avautuu aito mahdollisuus kilpailuttaa jätehuoltopalvelut, jolloin voidaan saavuttaa kustannussäästöjä. Yritykset ja hyvinvointialueet voivat valita sopivimmat palvelukokonaisuudet, joihin kuuluu olennaisesti jätemäärien vai kierrätysasteen kehittämisen seuranta.

Kierrätysteollisuuden näkemyksen mukaan ehdotus vähentäisi jonkin verran kuntien ja jätehuoltoviranomaisten hallinnollista taakkaa, kun heidän tehtävänsä keskittyisi jatkossa kotitalouksien asianmukaisen ja kierrätystä edistävän jätehuollon varmistamiseen.

Kierrätysteollisuus katsoo, että ehdotuksella voi olla maltillinen kierrätystä edistävä vaikutus, kun hyvinvointialueiden ja sote-alan yksiköitä ohjattaisiin ja kannustettaisiin syntyvien jätteiden lajitteluun, eikä sekalaista jätettä ohjattaisi välttämättä suoraan jätteenpolttolaitoksiin. Lajitteluvälitteet eivät muuttuisi, koska toimijoita koskevat jäteasetuksen mukaiset erilliskeräysvelitteet, jotka on mitoitettu vastaaviksi kuin kotitalouksilla. Sote-toimijoiden olisi mahdollista yhdessä jätehuollon palvelutuottajan kanssa järjestää tarpeita vastaava kierrätyskasvatusta erilaisissa laitoksissa, asumispalveluissa asuville ja tuetun asumisen yksiköissä asuville.

35 § Kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Ei lausuttavaa.

48 § Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Kierrätysteollisuus katsoo, että kirjoilla on pitkä elinkaari ja ne ovat uudelleenkäytettäviä tuotteita. Tulee ottaa huomioon, että kirjojen kierrätettävyyden materiaalina hankalampi kuin keräyspaperin. Koska kirjoilla ei ole niiden pienen määrän (3 300 tonnia) takia merkitystä yhdyskuntajätteen kierrätyksen kokonaiskehityksen tai suomalaisen raaka-ainehuollon näkökulmasta, ei kirjoille tulisi esittää sellaista tuottajavastuuta, joka voisi pahimmillaan sekoittaa hyvin toimivan ja perinteikkään keräyspaperijärjestelmän.

Kierrätysteollisuus esittää, että kustannusalan ja tuottajayhteisöjen tulisi etsiä ensin ratkaisuksi vapaamuotoista sopimusmenettelyä ennen jätelakiin kirjattavaa tuottajavastuuta kirjojen osalta. Vapaaehtoisessa sopimuksessa määriteltäisiin yhdessä tavoitteet, jotka olisivat kirjojen uudelleenkäytön kehittäminen, uudelleenkäyttöön kelpaamattomien materiaalien kierrätysratkaisujen kehittäminen, ympäristövaikutusten laskenta ja päästövähennystavoitteet. Osapuolet määrittäisivät yhdessä roolinsa. Jos tavoitteiden saavuttamisessa ei edistytäkään yhteisesti, osapuolet sitoutuisivat siihen, että kirjat siirrettäisiin tuottajavastuun piiriin.

Erinomaisesti toimiva paperin kierrätys

Kierrätysteollisuus muistuttaa, että Suomella on maailmanluokan ratkaisu paperin keräykseen. Järjestelmän keräysaste vuonna 2022 oli 101 % ja keräysmäärä 165 000 tonnia. Keräyspaperi on suomalaisen yhdyskuntajätteen kierrätyksen tukijalka, yhdessä kartonkijätteen kanssa ne muodostavat 50 % koko Suomen kierrätysvolyymista. Keräyskuidun hyvän laadun vuoksi, materiaali on saatu ohjattua tehokkaasti kierrätykseen, vaikka keräyspaperin käyttävien paperikoneiden määrä EU:n alueella on pienentynyt.

Suomalainen paperinkeräysjärjestelmä perustuu tehokkaaseen syntypaikkalajitteluun ja erilliskeräämiseen. Paperi kerätään suurelta osin kotitalouksista. Materiaali on homogeenista ja erittäin hyvälaatuista. Paperi ajetaan syntypaikalta kierrätyslaitokselle, jossa se silmämääräisen laaduntarkastuksen jälkeen toimitetaan paalaamattomana hyödyntävälle teollisuudelle. Eurooppalaisen standardin (EN643:2014) mukaan keräyspaperi määritellään siustauslajiksi ja siustauksessa pestään painomuste pois. Kierrätysteollisuus katsoo, että nyt lakiesityksessä olevassa kirjojen tuottajavastuun osalta kirjoja ei voi verrata rakenteeltaan tai laadultaan keräyspaperiin; niillä on myös oma eurooppalainen standardinsa (EN643:2014).

Kierrätysteollisuus muistuttaa myös, että keräyspaperi nykyisellään on markkinahintaan myytävä raaka-ainetta, jonka koostumusta ei tule pilata poikkeavilla tuotteilla. Kahden toisistaan poikkeavan materiaalin yhdistäminen syntypaikalla johtaisi siihen, että materiaali pitäisi ohjata kierrätyslaitokseen mekaaniseen lajitteluun. Mikäli tähän jouduttaisiin ja koko keräyspaperivolyymi lajiteltaisiin Suomessa käsittelylaitoksilla se nostaisi arvoketjun kustannuksia erittäin merkittävästi. Lakiesityksen seurauksena paperin keräys muuttuisi vastikkeelliseksi, mikä voisi rapauttaa pahimmillaan keräyspaperin nykyisen järjestelmän.

Kirjojen keräyksen järjestäminen

Paperin tuottajavastuujärjestelmän laajeneminen kirjoihin tarkoittaisi sitä, että kirjojen jätehuolto siirtyisi kunnilta ja jätteen haltijoilta paperituotteen tuottajalle (painettujen kirjojen maahantuojille ja painopaperin valmistajille). On huomioitava, että kirjojen sisällyttäminen tuottajavastuuseen edellyttää muutoksia jätelakiin ja myös keräyspaperiasetukseen. Jätelain 49 § 2 momentin mukainen paperin erilliskeräysvelvoite on muista tuottajavastuualoista poiketen lähtökohtaisesti kiinteistökohtainen. Tämä koskisi esityksen mukaan myös käytöstä poistettavia kirjoja.

Kierrätysteollisuuden näkemyksen mukaan kirjoja ei tule lajitella samaan astiaan kotitalouksien keräyspaperin kanssa, koska se voisi pahimmillaan rapauttaa hyvin toimivan ja perinteikkään paperin keräysjärjestelmän. Kierrätysteollisuus katsoo kuitenkin, että keräysvelvoitteen ulottaminen suurkertymäkohteisiin on oikeansuuntainen. Tähän on mahdollista edetä myös sopimusjärjestelyin.

Kierrätysteollisuus esittää, että kirjojen kierrätystä edistetään ensisijaisesti etsien vapaaehtoista sopimusmallia hyödyntäen alueellisten keräyspisteiden (Rinki-pisteiden yhteydessä), Finlandia-kirjan, kierrätyskeskusten ja Suomen jokaisen kunnan kattavan kirjastoverkoston kautta sekä mahdollisesti kampanjakeräyksiin esim. kirjakauppojen yhteydessä.

Kierrätysteollisuus huomauttaa, että lakiesityksessä on ongelmallista, ettei keräyspaperiasetuksen tekstiluonnosta ole tehty lakiesityksen yhteydessä.

Kierrätysteollisuuden mielestä lakiesitys jättää edelleen epäselväksi, mistä kaikesta tuottajat tai tuottajayhteisöt tulisivat vastaamaan lakimuutoksen myötä ja millä kustannuksilla. Esityksen vaikutusarviointi on puutteellinen.

Siirtymäsäännös

Kierrätysteollisuus kannattaa ehdotusta 32.1 §:n soveltamisesta vuoden 2026 alusta lukien sillä edellytyksellä, että jätteen haltijalla on halutessaan mahdollisuus siirtyä pois kunnan vastuulta jo tätä aiemmin. Kierrätysteollisuus kuitenkin katsoo, että 6 kuukauden ilmoitusaika kunnalle on täysin ylimitoitettu, varsinkin, kun suurilta osin on kyse yksityisten sote-yritysten ostamista palveluista.

Muuta huomioitavaa

-

Nores Mia
Kierrätysteollisuus ry